

قیام خونین ۱۵ خرداد و اعلام حکومت نظامی در تهران و بسیاری از شهرها توسط رژیم پهلوی

گروه پژوهشی بنیاد تاریخ پژوهی و دانشنامه انقلاب اسلامی

دسترسی به اسناد اصلی جنایات حکومت پهلوی در تاریخ‌نگاری دوران معاصر مخصوصاً در دوران پهلوی، از معضلات اصلی مورخین متعهدی بود که تلاش می‌کردند تاریخ را با ارجاع به اسناد دست اول و معتبر و نه بر اساس بافته‌های ذهنی و گمانه‌زنی‌های غیر علمی بعضی تاریخ‌پژوهان فاقد درک تاریخی عمیق و دقیق تحلیل کنند. نظر به این که روزنامه‌های آن دوران یا به دلیل وابستگی به رژیم شاه، یا سیطره سانسور شدید دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی، یا از ترس جرأت انعکاس کامل اسناد، ابلاغیه‌های حکومت و وقایع را نداشتند، اغلب اسنادی که از این نشریات نقل شده است یا ناقص یا فاقد شناسه‌های مرجع صادر کننده سند هستند و همین مسئله یکی از کمینگاه‌هایی است که تحریف‌گران تاریخ از این روزنه‌ها برای القای تردید و تشکیک در اصالت اسناد استفاده می‌کنند. امروز که بعضی از عمده‌های باقی‌مانده از رژیم پهلوی به دنبال آن هستند که دیکتاتورهای خونریز و جنایت‌کاری چون رضاشاه و پسرش را انوشیروان دادگر سازند، صحنه تاریخ‌نگاری ایران بیش از پیش گرفتار این تردیدها شده است. مخصوصاً از زمانی که تاریخ شفاهی جای اسناد تاریخی را تنگ کرده

است و عموماً بدون ارزیابی صحت و سقم گفته‌های افراد در این شیوه از تاریخ‌نگاری، این گفته‌ها به جای این که معد اسناد باشند و جعبه سیاه‌های پشت رخدادها و اسناد مربوط به این رخدادها را رمز گشایی کنند، خود به جای سند نشسته است.

چند سند ارایه شده در این گزارش مربوط به اعلامیه حکومت نظامی توسط رژیم پهلوی در روز قیام خونین ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ است که قبلاً تاریخ‌نگار خبیر انقلاب اسلامی، استاد سید حمید روحانی، بخشی از متن این اعلامیه‌ها را بدون ارجاع به نام نشریه مشخصی در جلد اول کتاب *نهضت امام خمینی* منتشر کرده است.^۱ اکنون متن اصلی و کامل این اسناد برای آگاهی تاریخ‌پژوهان تقدیم می‌شود.

استاد سید حمید روحانی در جلد اول کتاب *نهضت امام خمینی* به نقل از روزنامه‌های عصر روز ۱۵ خرداد می‌نویسد: رژیم شاه که از جنبش کاخ برانداز ۱۵ خرداد بیمناک و مضطرب بود، به منظور سرکوبی جنبش و خاموش کردن آتش انقلابی که می‌رفت تهران را شعله‌ور سازد، حکومت نظامی اعلام کرد و فرماندار نظامی تهران (نصیری جلاذ) طی اطلاعیه‌ای هر گونه رفت و آمد در پایتخت و حومه را از ساعت ۸ بعد از ظهر ممنوع اعلام کرد و اگر جنبنده‌ای در کوچه و خیابان تهران دیده می‌شد هدف قرار می‌گرفت.

تصویب‌نامه هیأت دولت در مورد حکومت نظامی از طرف نخست‌وزیر این گونه اعلام شد: ... برای حفظ امنیت و آسایش مردم تهران و تأمین آزادی کسب و کار ساکنان پایتخت هیأت وزیران در جلسه مورخه پانزدهم خردادماه تصویب نمودند که در تهران و حومه مقررات حکومت نظامی برای مدت پنجاه روز برقرار گردد. وزارت جنگ مأمور اجرای مفاد این تصویب‌نامه می‌باشد...

۱. سید حمید روحانی، *نهضت امام خمینی*، تهران، عروج، ۱۳۸۱، دفتر اول، ص ۵۳۷-۵۳۶.

تاریخ ماه ۱۳۴۲
شماره ۶۰۳۳۰۴۰۵۴۰۳۰۴۰ / ۴۲
بیوست

وزارت جنگ

برای حفظ امنیت و آسایش مردم تهران و تامین آزادی کسب و کار ساکنان محترم پایتخت
هیئت وزیران در جلسه مورخه پانزدهم خرداد ماه تصویب نمود که در تهران و -
حومه مقررات حکومت نظامی برای مدت پنجاه روز برقرار شود. وزارت جنگ مأمور
اجرای مفاد این تصویبنامه میباشد. اصل تصویبنامه در دفتر نخست وزیر است.
از طرف: نخست وزیر

—————

رونوشت جهت اطلاع و اجرا بفرماند ار نظامی تهران و حومه ابلاغ میگردد. از طرف: نخست وزیر

دکتر مهندس
↓

در پی تصویب حکومت نظامی از جانب دولت و اعلام آن از رسانه‌های گروهی، فرمانداری نظامی طی اعلامیه‌ای در سه ماده اعلام کرد:

چون به موجب تصویبنامه هیأت دولت به منظور حفظ آرامش و امنیت عمومی و رفاه اهالی محترم پایتخت و حومه و جلوگیری از اعمال سوء و اخلاص‌گری عناصر مفسده‌جو، مقرر است حکومت نظامی در تهران و حومه برقرار گردد و متن تصویبنامه دولت نیز از رادیو به استحضار عامه رسیده است، اینک لازم می‌داند موارد زیر را جهت اطلاع اهالی محترم پایتخت اعلام و انتظار دارد که در حفظ نظم و آرامش با مأمورین انتظامی نهایت درجه همکاری فرمایند:

۱. از این تاریخ تا صدور اعلامیه ثانوی از ساعت ۲۲ تا ۵ صبح عبور و مرور در شهر و حومه مطلقاً ممنوع است و چنانچه به دستور توقف مأمورین انتظامی توجه نمایند به سوی آنان تیراندازی خواهد شد.

۲. اجتماعات به کلی قدغن است و افراد و اشخاص حق توقف و اجتماع در معابر را نداشته و...

۳. افرادی که شغل و کار آنها ایجاب می‌کند هنگام شب از خانه خارج شوند از قبیل اطباء، داروسازان و غیره باید اجازه مخصوص از فرمانداری نظامی تحصیل نمایند...^۱

فرماندار نظامی تهران و حومه - سپهبد نصیری

۱. روزنامه‌های تهران در سال ۱۳۴۲ این سند را کامل منتشر نکردند در حالی که متن کامل سند در اینجا آمده است.

چون بموجب تصویب هیئت دولت بمنظور حفظ آرامش و امنیت عمومی و رفاه اهالی محترم پایتخت و حومه و جلوگیری از اضرار سوء و اخلاک‌گری عناصری فسدده جمو قراست حکومت نظامی در تهران و حومه برقرار میگردد و متن تصویب نامه دولت نیز از راه یو پاستحفا رفاه رسیده است اینک لازم میدانم موارد زیر را به اطلاع اهالی محترم پایتخت اعلام و انتظار دارم که در حفظ نظم و آرامش با ما شورین انتظامی نهایت درجه همکاری فرمایند .

- ۱- از این تاریخ تا صد و اعلامیه ثانوی از ساعت ۲۲/ تا پنج صبح عبور ورود رشبهر حومه مطلقا ممنوع است و چنانچه بدستور توقف ما شورین انتظامی توجه نمایند بسوی آنان تیراندازی خواهد شد .
- ۲- اجتماعات بکلی قذفن است و افراد و اشخاص حق توقف و اجتماع در معا برانداشته و پارولین اغطار ما شورین انتظامی باید فوراً متفرق شوند .
- ۳- افرادی که شغل و کار آنها ایجاب میکند هنگام شب از خانه خارج شوند از قبیل اطباء - داروسازان و غیره باید اجازه مخصوص از فرمانداری نظامی تحصیل نمایند .
- اینک چند ماده از قانون حکومت نظامی مصوب ۲۷ سرطان ۱۲۹۰ جهت استحضار مامه در ذیل درج میگردد .

ماده ۴) اشخاصیکه علل برضد دولت مشروطه و امنیت و آسایش عمومی اقدام و خیانت آنها مدلل شده باشد محکوم به قتل خواهند شد .

ماده ۵) اشخاصیکه سوء ظن مخالفت با دولت مشروطه و امنیت و انتظام عمومی در حق آنها پیشود قوه مجریه حق توقیف آنان را خواهد داشت
و پس از توقیف به استتطاق آنان شروع میشود هرگاه در استتطاق سوء ظن بکلی رفع نشود شخص مظنون در توقیف باقی و بعد از اختتام حکومت نظامی بعد لیه تسلیم خواهد شد .

ماده ۶) ما شورینی که تائین شهنجهده آنان واگد اراست در صورت سوء ظن حق دخول بمناسزل و اجرائی تعلیقات را خواهند داشت در صورت مخالفت و مقاومت جبرا میتوانند داخل شوند و مخالفان و مقام قهرا در متکبر و موافق حکم محکمه نظامی قویا سیاست خواهد شد .

ماده ۱۰- اجتماعات و انجمنها در مدت حکومت نظامی باید بکلی موقوف و مشرک گردد .

فرمانتدارک نظامی تهران و حومه - سپهبد نصیری
ساعت ۸ صبح اولم روز ۱۵/۳/۴۲

